

лингвистическое направление ждет от исследователей активной практической разработки. Внутряязыковое сопоставление – более позднее лингвистическое направление. Начавшись в рамках структурного описания языка (дифференциальные признаки, компонентный анализ), оно в дальнейшем стало разрабатываться в связи с антропоцентризмом, психолингвистикой, установленным фактом неоднородности языка в сознании человека, попыткой описать ментальные различия различных групп носителей языка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стернина М. А. Сопоставительно-параметрический метод лингвистических исследований. Воронеж: Истоки, 2014. – 114 с
2. Слюсарева Н.А., Лингвистика речи и лингвистика текста/ Аспекты общей и частной лингвистической теории текста, М., 2012
3. Реферовская Е.А., Лингвистические исследования структуры текста., М., 2020.

TÓLEPBERGEN QAYIPBERGENOV SHIGARMALARINDA PARALLELISM QOLLANILWI

Dauletmuratova Xurziya
NMPI, Inglis tili hám ádebiyatı, Nókis, Ózbekistan

Turkiy til bilimiń ásirese qaraqalpaq til biliminde stilistika, kórkemlew qurallari hám stilistikalıq figuralar máselesi hazirgi kúnniń áhmiyetli hám hár tárepleme úyreniliwi hám izertleniwi talap etilip atirǵan mashqalardıń biri.

Biz bul maqalada Tólepbergen Qayıpbergenovtiń «Qaraqalpaq qızı», «Baxitsizlar» ham «Tusiniksizler» romanlarında qollanılǵan stilistikalıq figura sıpatında belgili bolǵan parallelizm, qollanıwın hám shıǵarma waqıyaların, obrazların dóretiwdе paydalanıw usılların úyrenip mısallardı analizlewdi maqset etip aldıq.

Parallelizm sózi grek tilinde “parallolos” – “birge júriwshi, qatarlas” – salıstırıw manisindegi qatar turgan uqsas elementlerdiń, qońsilas gáplerdin sintaksislik jaqtan birdey ornalasıwı bolıp. Parallelizm kóbinese poetikalıq shıǵarmalarda yaǵniy dastanlarda, poemalarda jiyi ushırasadı. Joqarida atap otken shıǵarmalardı uyreniw barisında jazıwshi sintaksislik kórkemley qurallardan juda sheber paydalanǵanlıǵı guwasi bolamız.

Rus alimi Arnold bildiriwınshе sintaksistlik parallelizm – sintaktikalıq figuralardıń stilistikalıq kórkemlew quralı bolıp ǵa qatıstı beyneli sóylewdiń stilistikalıq ádisi [1; 56]. Bul sintaksislik strukturalardıń qatar kelip qaytalanıwı, Sintaksistik qırılımı birdey, predikattıń bir túri bar kelesi sóz tirkesteriniń arnayı ornalasui.

Sultonsaidova ham Sharipova pikirinshe sintaktik parallelizm dúzilisi birdey bolǵan eki yamasa odan artıq gápler izbe-iz keledi ham bul gáplerde sózlerdiń formaları birdey bolıp, simmetriyalıq payda etedi hám tásirliklik kúsheydi [5; 65]. Belgili bolǵanıday bul teksttin turli bolimlari artasidagi uqsalıq yaki kontrastti belgilewshi ham bul emo emocionallıq hám estetikalıq tasirliklik jaratiw ushin isletiliwi mumkin. Onin jazıwshi shıǵarmalarında bir neshe turi ushırasadı: Sintaksistik parallelizm, semantikalıq parallelizm, syujettik parallelizm, fonetikalıq parallelizm, hám strukturalıq parallelizm. Bular ádebiyattaǵı parallelizmniń tiykarǵı túrleri bolıp, olar avtordıń janrı, usılı hám maqsetlerine qaray birlestiriliwi hám maslastırılıwı mumkin.

Sintaktik parallelizm gáp yamasa sóz dizbeginiń dúzilisin tákirarlaywdı óz ishine aladı. Mısalı, birdey yamasa uqsas gáp strukturaların tákirarlanıwı teksttiń ritmi hám sesler maslıǵın jaratiwı mumkin. Sonday-aq bul birdey grammatikalıq ham semantikalıq qurlisli qatarlas gapler boladi. Misalı: «...Quyash dún'yanıń hár jerinde hár qıylı waqıtta shıǵıp batqanı sıyaqlı, jıl máwsimleri xár jerde xár qıylı bolıp kelgeni sıyaqlı, xár dáwirdiń, xár xalıqtıń, xár awıldıń, hátte, hár kisiniń ózi ushin qol jetpes biyik shoqqısı, ózi ushin ayırısha dańǵaralı hádiyseleri bar [Tusiniksizler 4-bet] ».

Kórkem sóylew stilistikalıq quralı bolǵan sintaktik parallelizm ádebiy kórkem suwretlew qurallarına kiredi hám sintaktik konstruktsiyalardıń tákirarlanıwı, birdey sintaktik strukturaǵa iye frazalardıń, bir tiptegi predikatlardıń izbe-iz arnawlı jaylasıwı shıǵarmalarga ozgeshelik kirgizgen, misal: “Men keleshekke qáweterleniw menen qarayman, ótken zamanǵa sawınıw menen qarayman”

[Túsiniksizler 64-bet] ». Jaziwshi shigarmalarında sintaktik parallelismnin waqiya ham obrazlardı jaratiwda qollanılğan bir qansha turlerine toqtap ottik.

Qarama qarsı mánili parallelizm – bunda parallelizmge misal bolğan sózler mánisi bir birine qarama qarsı keliwi názerge alınğan. Mısal: Birese turkiy axun menen tereñirek másláxátleskisi keldi, birese turğan jerinde onıń moynın burap, kopirdin astına tıgıp ketkisi keldi [Túsiniksizler 89-bet].

Uqsas mánili parallelizm - gáptegi parallelizm misalları uqsas mánili sózlerdiń qatar keliwi arqalı jasaladı. Mısal: ... Ernazar alayaq yaumıtını minip, óziniń atın jetegine alıp jolğa tusti [Túsiniksizler 5-bet].

Birgelikli parallelizm – gápte shıgarmanıń obrazlar, motivler, yamasa syujetlik elementleri qatara keledi. Mısal: «Ağa biy» - erterektegi ata-babalardıń umıt bolıwğa qarağan «ağa biy» oyını [Túsiniksizler 10-bet].

Mánililik parallelizm - gáptegi parallelizm misalları mániles sózlerdiń qatar keliwi arqalı jasaladı. Mısal: Bir hayran qalarlıǵı: xan Aydos babanıń tárepdarlarına jaman kóz benen qarap atırǵanda, jas palwanǵa jaman kózde bolmadı, sebebi onıń ákesi Mirjıqtı Aydos babanıń ózi óltirgenligi esapqa alındı, ... [Túsiniksizler 11-bet].

Seslik parallelizm gápte qatara kelgen sózler seslik qurılısı, ritm hám rifmalasıwı arqalı jasaladı. Mısal: Bas ármanı - Ernazarǵa atı ápsana Maman biyden qalǵan, Aydos baba jıqqan tuwdı tiklew. Ananıń oyınsha: bul tuw - babalar tuwı, bul tuw - erkinlik tuwı, bul tuw - xalıqtıń xalıq atın alıw ushın gúres tuwı, bul tuw - ullı orıs patshalıǵına qosılıp, ullı xalıq penen bir táǵdirles bolıw tuwı [Túsiniksizler 13-bet].

Strukturalık parallelizm uqsas fraza yamasa baǵınıńq gápler sıyaqlı grammatikalıq strukturalardıń qatara kelip qaytalanıwı. Mısal: Atlılardan qorıqqanı ele basılmaǵan. Sonlıqtan kúni menen sharshaǵanın, suwǵa túsip tońǵanın, baltırların shóp turnap azap shekkenin esine keltiriw ornına baspaqlardı jorttırıp izinen ózi óńkeńlew menen boldı [Qaraqalpaq qızı 23-bet].

PAYDALANÍLGÁN ÁDEBIYATLAR

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования): 3-е изд.-М.: Просвещение, 2002. 356 с.
2. Kayıpbergenov T., Qaraqalpaq dástanı. Baxıtsızlar. Nókis, «Bilim» baspası, 2019-jıl. 440 bet
3. Kayıpbergenov T., Qaraqalpaq qızı. «Qaraqalpaqstan» baspası, 1980-jıl. 499 bet
4. Pirniyazova A.Q. Seydullaeva D.Yu. Qaraqalpaq tiliniń stilistikası. Tashkent, «Tafakkur avlodi», 2020, - 168 bet.
5. Sultonsaidova S, O'lmash Sharipova. O'zbek tili stilistikasi: - T.: YURIST-MEDIA MARKAZI, nashriyoti, 2009. — 112 b

THE IMPORTANCE OF PHENOMENOLOGY IN LANGUAGE LEARNING (WHITE AND BLACK)

*G. Djumamuratova - assistant teacher of
Nukus state pedagogical institute named after Ajiniyaz*

For language learners, paremiology—the study of proverbs—offers a wealth of linguistic and cultural insights. Proverbs are linguistic relics that span time and space because they capture a society's collective wisdom and cultural ethos. A diverse range of theoretical frameworks, such as those from cognitive linguistics, sociolinguistics, and cultural studies, form the basis of paremiology. These frameworks shed light on the processing, interpretation, and use of proverbs in language learning environments. Leveraging paremiology's potential in language teaching requires an understanding of its theoretical foundations. The role of paremiology in language learning is discussed in this article, with a focus on the symbolic meaning of the colors black and white in proverbial idioms.

According to Nurjan Jalgasov the proverbial constructions of three languages: English, Uzbek and Karakalpak, can be classified according to classification worked out by N.Z. Nasrullaeva (2018). This classification includes the following parametres: 1) appearance; 2) age; 3) character and personal